

Rapportage beheer en telling damherten

Beheerseizoen 2025-2026

FAUNABEHEREENHEID
NOORD-HOLLAND

Colofon

Refereren als

FBE Noord-Holland (2026). Rapportage
beheer en telling damherten: seizoen
2025-2026. Stichting Faunabeheereenheid
Noord-Holland. Haarlem.

Auteurs

Stichting Faunabeheereenheid Noord-
Holland

Postadres

Spaarne 17
2011 CD Haarlem

T 023 – 21 00 223

E info@fbenoordholland.nl

I <https://fbenoordholland.nl/>

Eindredactie

Stichting Faunabeheereenheid Noord-
Holland

Foto's:

Shutterstock, tenzij anders vermeld.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	iii	4.2 Resultaten	12
1 Inleiding	1	4.3 Tendens populatieontwikkeling	14
1.1 Faunabeheerplan damherten.....	1	5 Effecten op de omgeving	17
1.2 Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden	2	6 Aanbevelingen beheerseizoen 2026-2027	20
1.3 Gehanteerde begrippen en definities.....	2	6.1 De modelberekening stap voor stap	20
1.4 Gegevensbronnen	3	6.2 Adaptief beheer	22
2 De populatie en het plangebied.....	4	6.3 Deelgebied A, NPZK e.o.....	22
2.1 De populatie	4	6.4 Deelgebied B, AWD-BN.....	24
2.2 Het plangebied	4	7 Conclusies.....	27
2.3 Uitvoering van het beheer	5	Bijlagen	28
3 Resultaten beheerjaar 2025-2026.....	7	Bijlage 1: totale reductie van damherten op grond van de	
3.1 Uitvoering beheerseizoen 2025-2026.....	7	ontheffingen binnen en buiten het leefgebied en de opdracht ter	
3.2 Resultaten uitvoering beheer.	7	voorkoming van onnodig lijden.....	29
3.3 Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied.	8		
4 Populatieontwikkeling.....	11		
4.1 De telmethode.....	11		

1 Inleiding

1.1 Faunabeheerplan damherten

In de regio tussen IJmuiden in het noorden en Den Haag in het zuiden komen damherten voor. De kern van de verspreiding ligt in de duingebieden van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid: het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) en de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). De populatie in de regio heeft zich ontwikkeld van enkele uitgezette en ontsnapte dieren rond 1955, tot een piek van meer dan 5.500 getelde dieren in 2016 (zie hoofdstuk 5 voor een inschatting van de werkelijke aantallen). Het aantal damherten in Zuid-Kennemerland was (en is nog altijd) dermate groot geworden dat er sprake is van ernstige schade aan flora en (andere) fauna en daardoor bedreigend voor de Natura2000 instandhoudingsdoelstellingen. Doordat de herten ook regelmatig de duingebieden verlaten, zorgen ze ook voor schade in het verkeer, aan landbouwgewassen (hoofdzakelijk bollenvelden) en voor overlast en schade aan particuliere eigendommen. Om die schade terug te dringen wordt populatiebeheer uitgevoerd om de populatie weer in balans te brengen met wat de regio kan dragen. Dit beheer wordt uitgevoerd zoals beschreven in het Faunabeheerplan Damherten 2020-2026 (te vinden op de websites van de Faunabeheereenheden van Noord- en Zuid-Holland). Het populatiebeheer is onderdeel van een in het beheerplan beschreven samenhangend pakket aan maatregelen om de schade aan flora en fauna, het verkeer en landbouwgewassen terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau en daarbij tegelijkertijd het duurzaam voortbestaan van de populatie te garanderen.

Bij de start van het beheer is op grond van historische gegevens over schade een aantal getelde herten de inschatting gemaakt dat bij een aantal van 800 tot 1000 getelde damherten de invloed van de herten weer binnen acceptabele grenzen zou blijven. Het doel van het populatiebeheer is dan ook om de populatie damherten tijdens de looptijd van het huidige faunabeheerplan terug te brengen naar 800 tot 1000 getelde damherten, waarvan 600-800 in het leefgebied AWD-BN en circa 200 in het NPZK. Buiten het leefgebied wordt een nulstand nagestreefd. In de leefgebieden Coepelduynen en Meijendel-Berkheide leeft (nog) geen populatie damherten. Daarom is nog geen streefstand geformuleerd voor deze gebieden. (zie hoofdstuk 2 voor de gebiedsaanduidingen).

Op basis van het Faunabeheerplan is in Noord-Holland nog onder de Wet natuurbescherming een ontheffing afgegeven op grond waarvan populatiebeheer is toegestaan tussen 1 november en 31 maart. In Zuid-Holland is 1 september aangehouden als startdatum. In de nulstandsgebieden wordt op grond van andere ontheffingen jaarrond opgetreden.

Voortgangsrapportage

Na afloop van ieder beheerjaar wordt de voortgang van het beheer gerapporteerd en geëvalueerd. Daarbij wordt gekeken naar resultaten van het uitgevoerde afschot, het aantal door andere oorzaken omgekomen damherten (het zogenaamde valwild, waaronder het aantal aanrijdingen met damherten), de stand van zaken ten aanzien van de flora en fauna, de getaxeerde

landbouwschade en uiteraard de populatieontwikkeling aan de hand van de jaarlijkse tellingen. Dit beheerrapport bevat de gedetailleerde gegevens van het beheerseizoen 2025 – 2026. Verder wordt ingegaan op de trends vanaf de start van het beheer in 2016 zowel wat betreft het beheer, het valwild en de populatieontwikkeling.

1.2 Provinciale opdrachten ter voorkoming van onnodig lijden

Ter voorkoming van onnodig lijden van damherten geldt in Noord- en Zuid-Holland een provinciale opdracht om zieke en gewonde damherten (en reeën) te doden. We rapporteren hier ook over het in dit kader geschoten dieren. Deze dieren worden gevat onder de noemer 'valwild'.

In Noord-Holland is een opdracht van kracht (Wnb besluit 15, 2019¹) die het mogelijk maakt om in de gehele provincie, inclusief de bebouwde kom en terreinen die niet voldoen aan de vereisten van een jachtveld, zieke en gewonde damherten (*Dama dama*) en reeën (*Capreolus capreolus*) te doden ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

In Zuid-Holland is een aanwijzing van kracht op grond van de (voormalige) Flora- en faunawet, die overgangsrechtelijk geldt als 'opdracht'. Deze aanwijzing maakt het mogelijk om in de gehele provincie gedurende het gehele jaar zieke en gewonde damherten en damherten die een acuut gevaar vormen voor de verkeersveiligheid te doden, ook in de bebouwde kom en in velden die niet voldoen aan

de jachtveldvereisten (PZH-2010-178900422/ PZH-2011-299830429/ PZH-2011-301880843).

De reikwijdte van beide provinciale opdrachten (voorheen aanwijzingen) is dus verschillend. In Noord-Holland kunnen alleen zieke en gewonde dieren uit hun lijden worden verlost. Damherten die een direct gevaar vormen worden hier geschoten op basis van de ontheffing 'buiten leefgebied'. In Zuid-Holland kunnen ook damherten die een direct gevaar vormen geschoten worden onder dit besluit. De noodzaak van het afschot (valwild of uitvoeringbeheer) wordt altijd geregistreerd. In hoofdstuk 3 wordt gerapporteerd over het afschot ter voorkoming van onnodig lijden en over dieren die al waren overleden aan hun verwondingen.

1.3 Gehanteerde begrippen en definities

Hert	: mannelijk damhert van 2 jaar of ouder
Hinde	: vrouwelijk damhert van 2 jaar of ouder
Spitser	: mannelijk damhert van 1 jaar oud (in 2 ^e levensjaar)
Smaldier	: vrouwelijk damhert van 1 jaar oud (in 2 ^e levensjaar)
Kalf	damhert in zijn/haar eerste levensjaar (kalf wordt geboren in mei/juni)
Onbekend	: damhert niet ingedeeld in een geslachts-levensfase (soms is een van beide wel bekend)
Beheer	Onder beheer wordt in dit rapport verstaan: Het planmatig en gecoördineerd afschot van damherten ter voorkoming van onevenredige schade aan maatschappelijke belangen op basis van het

¹ Geldigheid in december 2024 met één jaar verlengd.

faunabeheerplan. Het beheer is in eerste instantie gericht op reductie van het aantal damherten tot de doelstand en daarna op het handhaven van die doelstand.

Valwild: Alle damherten die door andere redenen dan het planmatig beheer zijn overleden. Daaronder vallen zowel damherten die zijn gestorven of uit hun lijden zijn verlost als gevolg van een aanrijding, of andere onnatuurlijke oorzaken. Aanvankelijk werden ook damherten die dood zijn gevonden en wellicht een natuurlijke dood zijn gestorven als valwild genoteerd maar de laatste jaren worden die nog nauwelijks gevonden en wordt hier geen melding meer van gemaakt.

Beheerjaar: Het beheerjaar beslaat de periode tussen de jaarlijkse tellingen wat ongeveer neerkomt op de periode van 1 april tot en met 31 maart

1.4 Gegevensbronnen

Afschotgegevens

Elk geschoten damhert en valwild wordt met precieze aanduiding van de locatie ingevoerd in digitale registratiesystemen. In Noord-Holland is dat tot 31 december 2022 het Fauna Registratiesysteem (FRS), daarna is FaunaSpot in gebruik genomen voor registratie van

geschoten dieren. In Zuid-Holland vindt registratie plaats in het registratiesysteem DORA. In de digitale applicaties zijn alle registraties voorzien van een locatie die met x- en y coördinaten. Op basis van de in de datasets aangegeven coördinaten zijn via een Geografisch Informatiesysteem (GIS) selecties gemaakt voor de in het beheerplan onderscheiden deelgebieden. Soms wordt duidelijk dat de registraties niet op de juiste locatie zijn aangegeven². Deze zijn dan handmatig gecorrigeerd naar een nabijgelegen plek in het juiste beheergebied.

Telgegevens

Eind maart/begin april vinden elk jaar de tellingen plaats van het aantal damherten. Sinds dit jaar wordt in beide provincies voor de registratie van telgegevens gebruik gemaakt van de app Avimap (<https://avimap.sovon.nl/>).

Valwild

De monitoring van valwildgegevens was in Noord-Holland tot eind 2025 belegd bij de Stichting Wildaanrijdingen Nederland (SWN). De gegevens werden genoteerd in het Boa³ Registratiesysteem (BRS). De gegevens werden jaarlijks opgevraagd bij SWN. Vanaf mei 2025 zijn deze gegevens helaas niet meer verstrekt. Er kan daardoor geen compleet beeld worden geschetst van de ontwikkeling in het valwild. Vanaf 1 januari 2026 worden valwildgegevens ook in Faunaspot geregistreerd. In Zuid-Holland zijn de dieren geregistreerd in DORA, het eigen registratiesysteem van de FBE-Zuid-Holland.

² Locaties worden in FaunaSpot automatisch bepaald maar kunnen bij slechte GSM ontvangst soms onnauwkeurig. Het is aan de gebruikers om dit te signaleren. In Dora moeten gebruikers locaties

³ handmatig aangeven op een digitale kaart. Soms worden daarbij fouten gemaakt.

³ Boa = Buitengewoon opsporingsambtenaar.

2 De populatie en het plangebied

2.1 De populatie

De populatie damherten in het plangebied leeft vrijwel geheel in de duingebieden het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (aangeduid als leefgebied NPZK), de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), De Blink en Boswachterij Noordwijk (samen aangeduid als leefgebied AWD-BN). In totaal omvat het leefgebied ruwweg de duinen tussen IJmuiden en Noordwijk.

De populatie is in leefgebied NPZK in de jaren '50 gestart met enkele uitgezette dieren. Van daaruit zijn dieren uitgezworven door de regio en in de loop der jaren her en der aangevuld met uit privécollecties losgelaten en/of ontsnapte dieren (ongedocumenteerd). Sinds de jaren '90 is met name in de AWD de populatie snel gaan groeien, doordat daar geen actief beheer plaatsvond. In het NPZK is in de periode vanaf eind jaren 1980 tot 2009 door actief beheer een populatie van 200 dieren nagestreefd, waardoor de populatie nooit het niveau heeft bereikt zoals in de AWD. Tussen 2009 en 2016 heeft ook in het NPZK geen beheer van de populatie plaatsgevonden, omdat daarvoor de benodigde ontheffingen ontbraken. In die jaren is ook deze deelpopulatie flink toegenomen.

Vanaf 2016 wordt in de leefgebieden populatiebeheer uitgevoerd om de populatie terug te brengen naar de streefstand van in totaal 800-1000 dieren, te bepalen op basis van de jaarlijkse tellingen. Buiten het aangewezen leefgebied is het voorkomen van damherten ongewenst en wordt een zogenaamde nulstand nagestreefd.

2.2 Het plangebied

Het plangebied ligt tussen IJmuiden en Den Haag en ligt in de provincies Noord- en Zuid-Holland, zie Figuur 1 op pagina 6. Het plangebied is opgedeeld in vier deelgebieden (A, B, C en D), die van elkaar zijn gescheiden door bebouwing, infrastructuur of water. Binnen ieder gebied wordt onderscheid gemaakt in een leefgebied voor damherten met daarbinnen een bufferzone. Buiten het leefgebied ligt een zogenaamd nulstandgebied.

- Leefgebied: het groen omrande deel van de kaart: het gaat hier om (voornamelijk) duingebied, waarin een damhertenpopulatie van 800-1000 (getelde) dieren zich kan en mag handhaven. De totale omvang van de vier leefgebieden is 10.248 ha.
- Bufferzone: dit zijn zones in de randen van de leefgebieden waar damherten frequent het leefgebied verlaten en daarbij een risico opleveren voor het verkeer, schade op landbouwgronden en/of in de bebouwde kom komen. Deze zones horen bij het leefgebied, maar er gelden andere beheervoorwaarden. In een bufferzone kan de beheerder jaarrond gericht ingrijpen om te voorkomen dat herten het leefgebied verlaten en hierdoor voor schade en overlast zorgen. Het zijn vrijwel alleen mannelijke dieren die dit doen.
- Nulstandgebied: de zone binnen het plangebied (rode lijn) en buiten het leefgebied (groene lijn). Het gaat hier om (voornamelijk) agrarisch en bebouwd gebied. In deze zone zijn damherten ongewenst vanwege de risico's voor het

verkeer en schade. Het hele jaar door is ingrijpen toegestaan om de gewenste nulstand te bereiken.

Binnen gebieden A, B, C en D bevinden zich van noord naar zuid onderstaande leefgebieden:

Leefgebied Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK)

Het leefgebied NPZK bestaat uit het noordelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid en bevat het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Het is een duingebied gelegen tussen IJmuiden en Zandvoort. Het is in beheer bij Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de gemeenten Velsen, Bloemendaal en Zandvoort en een aantal particuliere landgoedeigenaren. Dit leefgebied is circa 3402 ha groot.

Leefgebied Amsterdamse Waterleidingduinen-Boswachterij Noordwijk (AWD-BN)

Het leefgebied AWD-BN bestaat uit het zuidelijkste deel van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Het is een duingebied tussen Zandvoort en Noordwijk aan Zee en bevat de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD), Het Langeveld, De Blink en Boswachterij Noordwijk. Dit leefgebied ligt voor een deel in Noord-Holland en een deel in Zuid-Holland. De AWD en het grootste deel van De Blink zijn eigendom van de gemeente Amsterdam en in beheer bij Waternet. Het Langeveld en een deel van De Blink worden beheerd door het Zuid-Hollands Landschap. Staatsbosbeheer is de beheerder van Boswachterij Noordwijk en het westelijke deel van De Blink. Alles bij elkaar is het leefgebied circa 4059 ha groot.

Leefgebied Coepelduynen (CPD)

Het leefgebied CPD bestaat uit het Natura 2000-gebied de Coepelduynen, dat zich bevindt tussen Noordwijk aan Zee en Katwijk. Het is grotendeels in beheer bij Staatsbosbeheer en het is circa 152 ha groot.

Leefgebied Meijndel en Berkheide (MB)

Leefgebied MB bestaat uit het Natura 2000-gebied Meijndel-Berkheide en ligt tussen Katwijk en Den Haag. Het is in beheer bij Dunea en Staatsbosbeheer en het is circa 2635 ha groot.

2.3 Uitvoering van het beheer

Het beheer in de leefgebieden wordt vrijwel geheel uitgevoerd door de eigen boswachters van de terreinbeherende natuurorganisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, PWN, Waternet) en in een enkel geval door een daarvoor 'ingehuurde' faunabeheerder. Het beheer buiten de in dit plan aangewezen leefgebieden wordt in de natuurterreinen van Landschap Noord-Holland uitgevoerd door de eigen boswachters en daarbuiten door enkele leden van de Wildbeheereenheden (WBE) Zuid-Kennemerland (Noord-Holland) en Duin- en Bollenstreek (Zuid-Holland).

Het beheer in het kader van de opdracht ter voorkoming van onnodig lijden, meest valwildopdracht genoemd, (voornamelijk de afhandeling van wildaanrijdingen) was in Noord-Holland tot eind 2025 belegd bij de Stichting Wildaanrijdingen Nederland. Vanaf 1 januari 2026 is de organisatie voor de afhandeling van het zogenaamde valwild verzorgd door de Faunabeheereenheid Noord-Holland. De praktische uitvoering wordt verzorgd door een valwildteam van de WBE Zuid-Kennemerland. In Zuid-Holland wordt dit beheer uitgevoerd door een valwildteam van de WBE Duin- en Bollenstreek.

Figuur 1: het plangebied uit het beheerplan Damherten met de ligging van de deelgebieden A, B, C en D, de leefgebieden en de bufferzones daarin.

3 Resultaten beheerjaar 2025–2026

3.1 Uitvoering beheerseizoen 2025–2026.

Het beheer heeft volgens planning kunnen plaatsvinden. In de periode rond kerst is, zoals gebruikelijk, geen actief beheer uitgevoerd. In het Zuid-Hollandse deel van het leefgebied is als startdatum voor het beheer 1 augustus aangehouden, maar de beheerders kiezen er meestal voor later te beginnen. In Noord-Holland geldt 1 november als startdatum. In de bufferzones is conform de ontheffingsvoorwaarden jaarrond opgetreden om schade te voorkomen, maar het overgrote deel van het afschot in deze zone heeft ook in de toegestane beheerperiode voor het leefgebied plaatsgevonden.

Met het steeds verder afnemend aantal damherten kost het per hert steeds meer tijd om nog een dier te kunnen opsporen en doden. Ook kost de verwerking van gedode mannelijke damherten door hun grootte meer inspanning dan hinden en kalveren. De tijdsinspanning voor de faunabeheerders is daardoor nog altijd groot.

3.2 Resultaten uitvoering beheer.

In het beheerjaar 2025–2026 zijn in het hele plangebied 973 damherten geschoten in het kader van de ontheffingen of vergunningen en 4 stuks gemeld als valwild⁴. De totale reductie in het hele plangebied komt daarmee op 977 damherten. Daarvan zijn 22 stuks buiten de aangewezen leefgebieden (de nulstandsgebieden) geschoten of door externe oorzaken (valwild) overleden.

In zowel de AWD als het NPZK zijn slechts enkele dode damherten aangetroffen die een natuurlijke dood lijken te zijn gestorven. Het is aannemelijk dat de oorzaak van de sterfte vooral ouderdom zal zijn. Damherten worden in de vrije natuur meestal niet ouder dan 9–12 jaar⁵. Deze op natuurlijke wijze gestorven dieren worden niet als valwild geregistreerd. Het vermelde aantal is ongetwijfeld een onderschatting van de werkelijke aantallen. De kans dat gestorven dieren worden gevonden is immers niet erg groot. Stervende dieren zoeken meestal een rustige beschutte plek op. Bovendien worden kadavers vrij snel opgegeten door allerlei aaseters zoals de vos.

In tabel 1 staat het aantal geschoten damherten inclusief valwild weergegeven voor de verschillende beheerzones en per geslachtsleeftijdscategorie. In bijlage 1 staan de aantallen uitgesplitst per provincie en is valwild apart weergegeven. Veruit de meeste damherten zijn in de leefgebieden geschoten, bovendien bijna allemaal in de leefgebieden NPZK (deelgebied A) en AWD-BN (deelgebied B). In de deelgebieden Coepelduynen (deelgebied C) en Meijendel-Berkheide (D) komt geen populatie damherten voor maar, met enige regelmaat worden wel damherten aangetroffen als valwild en/of in het nulstandsgebied. In deelgebied D 2 damherten geschoten waarvan één het slachtoffer was van een aanrijding.

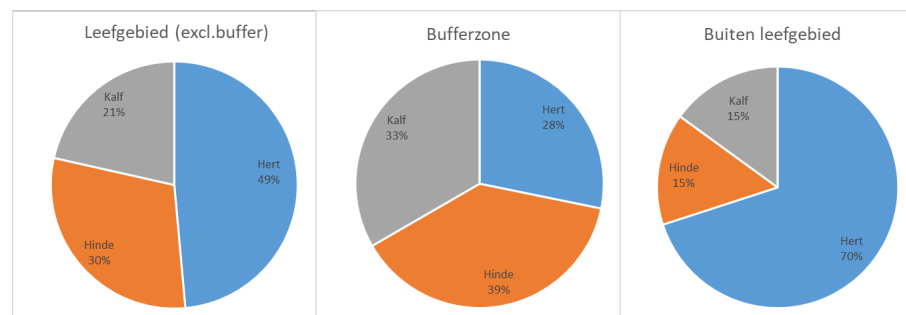
⁴ Incomplete dataset, zie 1.4 Valwild

⁵ *Ueckerman & Hansen, 2002. Das Damwild. Biologie, Hege und Jagd.*

Tabel 1: totale reductie van de populatie damherten als gevolg van het beheer en optreden .t.b.v. het voorkómen van onnodig lijden (valwild) in seizoen 2025-26.

Zone (Provincie)	Hert	Hinde	Kalf	Onbekend	Totaal
Leefgebied (excl. buffer)					
deelgebied A (NH)	92	120	78	0	290
deelgebied B (NH+ZH)	315	131	102	0	548
deelgebied C (ZH)	0	0	0	0	0
deelgebied D (ZH)	0	0	0	0	0
Totaal leefgebied	407	251	180	0	838
Leefgebied-Bufferzone					
deelgebied A (NH)	17	39	35	0	91
deelgebied B (NH+ZH)	16	6	4	0	26
Totaal bufferzone	33	45	39	0	117
Buiten leefgebied					
deelgebied A (NH)	12	3	3	0	18
deelgebied B (NH+ZH)	3	0	0	0	3
deelgebied C (ZH)	0	0	0	0	0
deelgebied D (ZH)	1	0	0	0	1
Totaal buiten leefgebied	14	3	3	0	22
Eindtotaal	454	299	222	0	977

In de bufferzone van het leefgebied zijn in totaal 117 damherten geschoten of als valwild aangetroffen. Buiten het leefgebied zijn er 22 damherten geschoten of gestorven als valwild. Buiten het leefgebied zijn hoofdzakelijk mannelijke damherten aangetroffen. In figuur 2 zijn per zone de geslachts-leeftijdscategorie weergegeven van de geschoten of als valwild aangetroffen damherten.

Figuur 2: verdeling van het aantal gedode (beheer + valwild) damherten over geslachts- en leeftijdsklasse per beheerzone in seizoen 2025-26..

Van de geschoten damherten in de leefgebieden (inclusief bufferzones) betrof 54% een hinde of kalf. Daarmee is niet alleen de populatie verkleind, maar ook de groeisnelheid verlaagd. Het zijn immers de vrouwelijke dieren die jongen voortbrengen. In de bufferzone maakten hinden en kalveren 72% uit van het totaal. Dat is een opmerkelijke veranderinging ten opzichte van voorgaande jaren waarin in de bufferzone vooral mannelijke damherten werden geschoten. Door de afgenomen populatie in het NPZK is de noodzaak daarvoor afgenomen en is ook in deze zone de focus verschoven naar hinden en kalveren. Het aantal buiten het leefgebied geschoten dieren is niet groot maar nog wel in meerderheid van het mannelijk geslacht.

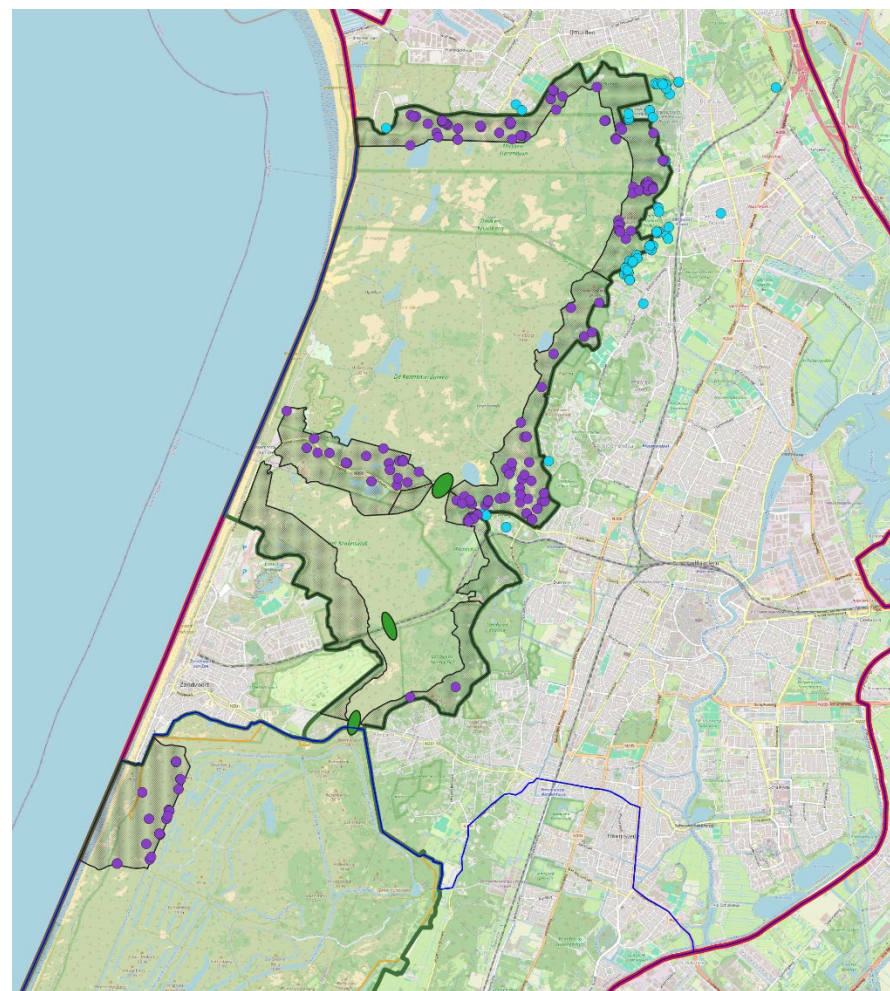
3.3 Jaarrond optreden in de bufferzone en nulstandsgebied

Om schade aan wettelijke belangen buiten het leefgebied (verkeer en landbouw) te voorkomen, is in de bufferzone en het nulstandsgebied jaarrond opgetreden. Buiten het leefgebied zijn in het beheer in Noord-Holland 15 damherten gedood en in Zuid-Holland 4 damherten (zie bijlage 1). Een aantal keer zijn door de WBE-ZKL herten daarbij terug

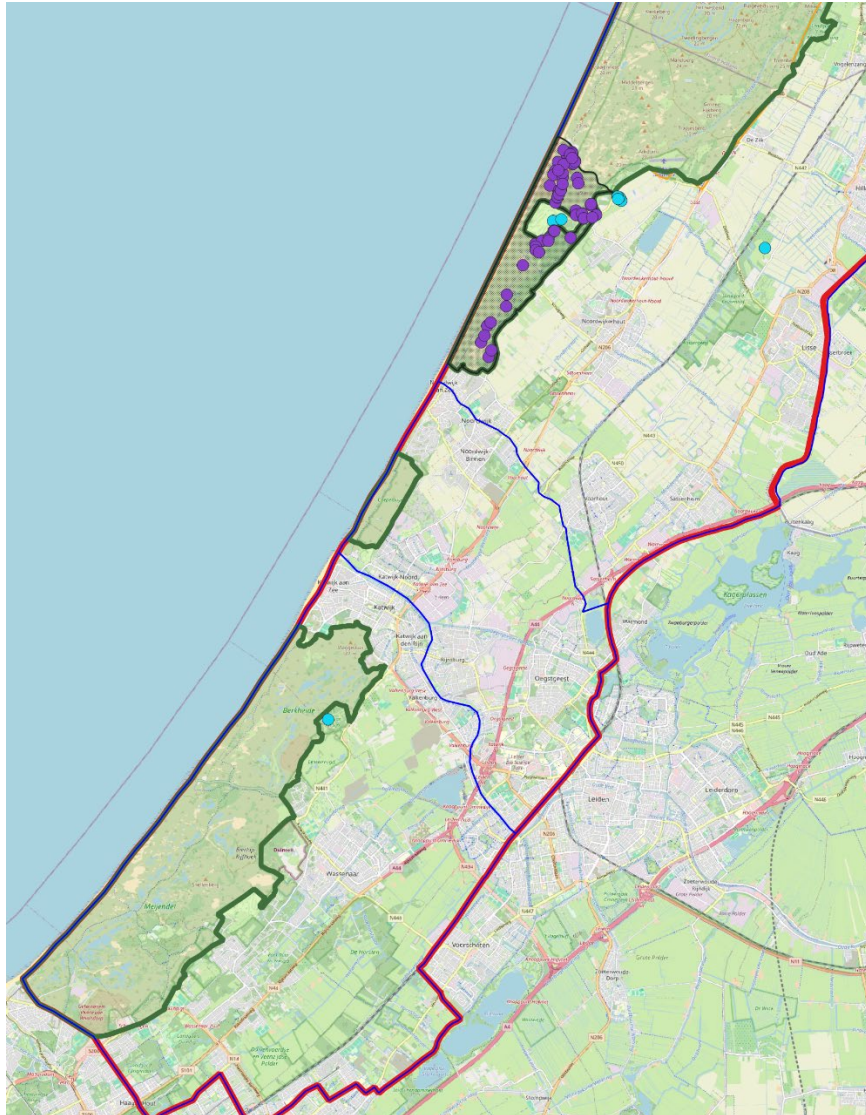
gejaagd naar het leefgebied. In de bufferzone, onderdeel van het leefgebied, zijn buiten periode voor het populatiebeheer (zie 1.1) in Noord-Holland 14 damherten geschoten.

In figuur 3 is te zien waar gedurende het jaar damherten in de bufferzones in het NPZK en buiten de leefgebieden geschoten. In figuur 4 is dit weergegeven voor deelgebied AWD-BN. Te zien is dat beheer buiten het leefgebied vooral heeft plaatsgevonden langs de randen van het leefgebied NPZK. Dit gebied heeft veel geleidelijke landschappelijke overgangen naar de bebouwde omgeving. De hekken aan de rand van dit gebied zijn bijna nergens hoog genoeg om damherten tegen te kunnen houden. Bovendien kunnen de herten het gebied in en uit via diverse toegangspoorten voor bezoekers of privé gronden. De AWD is voor het grootste deel omgeven door een hekwerk dat hoog genoeg is om te voorkomen dat damherten het gebied verlaten. Alleen aan de westzijde van dit gebied kunnen de herten het gebied nog verlaten.

In Zuid-Holland zijn 2 damherten geschoten buiten het leefgebied in de omgeving van Berkheide en een gewond hert in het leefgebied van Meijendel. Verder heeft vooral afschot moeten plaatsvinden in de bufferzone en direct buiten het leefgebied van Boswachterij Noordwijk.

Figuur 3: locaties van gedode damherten in de bufferzone (paarse stippen) van deelgebied NPZK en in het nulstandsgebied (blauwe stippen) in seizoen 2025-26.

Figuur 4: locaties van het aantal gedode damherten in de bufferzone (paarse stippen) van deelgebied AWD-BN en in het nulstandsgebied (blauwe stippen) in seizoen 2025-26.

4 Populatieontwikkeling

4.1 De telmethode

Om de ontwikkeling van de populatie te monitoren worden jaarlijks tellingen uitgevoerd. De tellingen zijn deels onderdeel van een reguliere monitoring van de natuurwaarden in de natuurterreinen en het resultaat is ook toetsend (“zijn we op de goede weg?”) en richtinggevend (“hoeveel moet er nog worden geschoten?”) voor de jaarlijks te bepalen beheeropgave in kader van het Faunabeheerplan.

De tellingen worden steeds op dezelfde wijze uitgevoerd, waardoor een betrouwbaar beeld van de populatietrend ontstaat. Het is echter geen weergave van het werkelijke aantal herten. Het werkelijk aantal is groter dan het getelde aantal, maar hoeveel groter is nog niet goed bekend vanwege het uitgestrekte en onoverzichtelijke terrein. Waternet verricht in de Amsterdamse Waterleidingduinen wel onderzoek hiernaar. Aangetoond is dat de tellingen een betrouwbare trend opleveren, maar zelfs met innovatieve technieken kon tot nu toe niet een betrouwbare precieze bepaling van de werkelijke aantallen worden gedaan. Door het combineren van de afschot- en de telresultaten is wel een indicatie verkregen over het percentage van het werkelijke aantal damherten in de gebieden. Zie hiervoor hoofdstuk 5

De tellingen worden gecoördineerd door de Faunabeheereenheden (FBE's) van Noord- en Zuid-Holland en uitgevoerd door de wildbeheereenheden (WBE's) en de terreinbeheerorganisaties (TBO's). De resultaten van damhertentelling in 2026 zijn door de FBE-NH geanalyseerd voor zowel Noord- als Zuid-Holland en vervolgens gepresenteerd in deze rapportage.

Drie keer tellen.

De telling wordt uitgevoerd in volgens het Protocol damherten en reeëntelling Noord- en Zuid-Holland, dat is te vinden op de websites van de FBE's Noord- en Zuid-Holland. Hier volstaan we met een korte beschrijving van de methode. De tellingen worden per definitie uitgevoerd aan het einde van de winter (eind maart, begin april), dus nog voordat de jongen worden geboren (eind mei begin juni) maar nadat de meeste sterfte onder kalveren heeft plaatsgevonden. Een telling bestaat uit drie opeenvolgende telrondes. Er wordt drie keer circa 2,5 uur lang geteld, rond respectievelijk de avond-, ochtend- en avondschemering. De resultaten worden verwerkt per deelgebied (zie hoofdstuk 2). Een deelgebied bestaat uit een aantal afzonderlijke telsectoren die elk simultaan door een eigen telploeg worden geteld. Van elke telronde worden de resultaten van de afzonderlijke sectoren opgeteld tot een totaalscore voor de betreffende telronde. Van elk van de 4 verschillende deelgebieden wordt het hoogste resultaat van de drie telrondes gebruikt als trendgetal voor het betreffende jaar. Dit trendgetal is de minimale aanwezige populatie op dat moment.

Het tellen gebeurt vanuit een auto. De telploegen bestaan ten minste uit twee tellers, waarvan minimaal één teller ervaring heeft met herkennen van reeën en damherten. In een aantal telsectoren is tellen vanuit een auto niet mogelijk, daar wordt lopend of fietsend geteld. In dat geval voldoet één ervaren teller. Iedere telploeg telt in een vastgestelde telsector langs een vastgestelde telroute. De telploegen noteren de waargenomen dieren in een digitale applicatie. Waargenomen damherten worden ingedeeld in categorieën van

leeftijdsgroepen en geslacht (jargon: het 'aanspreken'), mits goed waar te nemen.

De telling van 2026

De tellingen vonden plaats op 25 en 26 maart na afloop van het (dit seizoen iets eerder beëindigde) beheerseizoen. De weersomstandigheden tijdens de telronden waren matig: na een periode van lenteachtig weer was het plotseling een stuk kouder, regenachtig en was er wat meer wind. Het zicht was wel prima. De telgegevens zijn zowel in Noord- als Zuid-Holland digitaal ingezameld de app Avimap. In Zuid-Holland was dit voor het eerst en Noord-Holland voor het tweede jaar. “

In Zuid-Holland zijn slechts de telgebieden in deelgebieden B (ten noorden van Noordwijk aan Zee) geteld. In de deelgebieden C en D is dus niet geteld.

Fluctuerende resultaten en trend

Het resultaat van dit soort visuele tellingen wordt in enige mate beïnvloed door toevalsfactoren. Of een damhert wordt waargenomen is mede afhankelijk van de plek waar die zich op dat moment toevallig bevindt. Ook de weersomstandigheden spelen daarbij een rol, maar hoe en in welke mate is niet helemaal duidelijk. Het is de ervaring dat bij stevige wind en regen de dieren zich wat meer ophouden in de luwte van de hogere begroeiing of duinen en het open veld vermijden. Hun zichtbaarheid is dan mogelijk wat minder. Bij regen wordt ook het zicht vanuit de auto belemmerd. Het is mede door deze wisselende weersomstandigheden van belang naar de langjarige trend te kijken. Of en in hoeverre de nauwkeurigheid van de tellingen wordt beïnvloed door de omvang van de populatie is niet bekend. Er zijn geen aanwijzingen dat dit erg is veranderd. Wat met name in deelgebied

AWD-BN wel is veranderd is het percentage damherten dat als 'onbekend' wordt ingedeeld tijdens de tellingen ten opzichte van het totaal. Dat is in AWD-BN significant afgenomen (regressie, $p < 0,01$). Daarmee is dus de precisie van toedeling aan de geslachtsleeftijdsklassen toegenomen en de eventuele fout die bij de verdeling van deze groep over de andere klassen afgenomen. In het deelgebied NPZK is geen duidelijk verband aanwezig tussen het totaal aantal damherten en het percentage daarvan dat als "onbekend" is ingedeeld.

4.2 Resultaten

In overeenstemming met het telprotocol worden hier voor elk deelgebied de resultaten uit die hoogste telronde gepresenteerd voor de trendgegevens. In de deelgebieden NPZK (A) en AWD-BN (B) zijn in de 3^e telronde de meeste damherten waargenomen. In de Coepelduynen (C) en in deelgebied Meijendel-Berkheide (D) is niet geteld. In Meijendel-Berkheide worden heel incidenteel nog altijd damherten waargenomen, zo blijkt uit registraties in Waarneming.nl

In totaal zijn er 781 damherten waargenomen, waarmee de doelstand van 800-1000 getelde damherten is bereikt. Van het waargenomen aantal is bijna 80% geteld in het leefgebied van deelgebied B, AWD-BN (zie Tabel 2). Buiten het leefgebied zijn tijdens de tellingen geen damherten waargenomen. Daarbij moet worden aangetekend dat de telgebieden niet het hele plangebied dekken. Binnen de bebouwde omgeving, waar relatief veel herten zich kunnen ophouden in parken, en tuinen in villawijken, wordt niet geteld. Registraties in Waarneming.nl laten zien dat ook in 2026 nog steeds damherten buiten de leefgebieden zijn te vinden in de bebouwing van Velsen, Bloemendaal en het havengebied van IJmuiden.

Tabel 2: Doelstand en geteld aantal damherten zoals bereiken volgens het protocol per deelgebied in 2026

Deelgebied	Provincie	Leef-gebied	nulstands-gebied	Totaal	Streefstand
A	NH	146*	0	146	200
B	NH/ZH	635	0	635	600-800
C	ZH	-	-	-	niet geformuleerd
D	ZH	-	-	-	niet geformuleerd
TOTAAL		781	0	781	800-1000

* Uitgaande van het hoogste waargenomen aantal herten, hinden en kalveren tijdens de drie telronden zijn minimaal 152 damherten aanwezig.

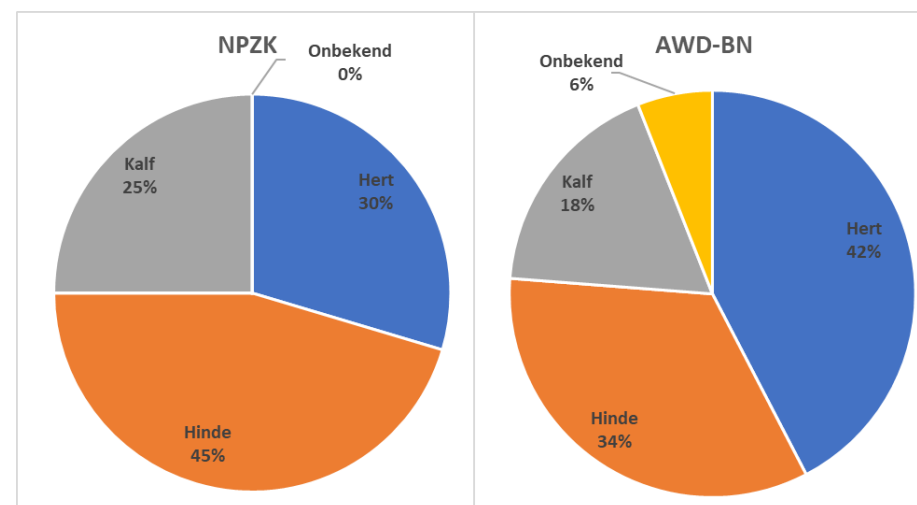
In het deelgebied NPZK zijn tijdens de telling op basis van het hoogste rondetotaal 146 damherten geteld. Dat ligt onder de doelstand van 200 en is ook lager dan te verwachten op basis van de berekeningen. Er lijkt sprake van een toevallige fluctuatie in het waargenomen percentage van het werkelijke aantal.

Door uit te gaan van het hoogste aantal van herten, hinden en kalveren uit een van de drie telronden, blijkt het aantal getelde damherten in deelgebied A (NPZK) met 152 stuks iets hoger uit te komen dan het resultaat van de hoogste ronde. Er zijn 45 herten, 69 hinden en 38 kalveren geteld. Bij een doelstand van 200 damherten zijn ongeveer 70 herten en hinden en 60 kalveren te verwachten.

Het aantal getelde damherten in deelgebied AWD-BN is met 635 stuks, net als vorig jaar, binnen de range uitgekomen die hier als doelstand geldt: 600-800 getelde damherten. Er zijn 269 herten, 215 hinden en 113 kalveren waargenomen en nog eens 38 damherten als onbekend (geslacht/leeftijd) ingedeeld.

Rapportage beheer en telling damherten: Seizoen 2025-2026

In figuur 5 is de samenstelling van de twee deelpopulaties zoals waargenomen tijdens de telling weergegeven in procenten. Wat direct opvalt is dat de samenstelling van de populatie op grond van de tellingen verschilt in beide deelgebieden. In het NPZK zijn de hinden nog in de meerderheid terwijl die in deelgebied AWD-BN juist in de minderheid zijn. De verschillen kunnen tenminste voor een deel worden verklaard door het verschil in beheerstrategie, zie 4.3. Het aandeel kalveren in beide gebieden is ruwweg de helft van het aantal hinden. Dat is wat lager dan is te verwachten, waarvoor geen duidelijke verklaring is te geven.

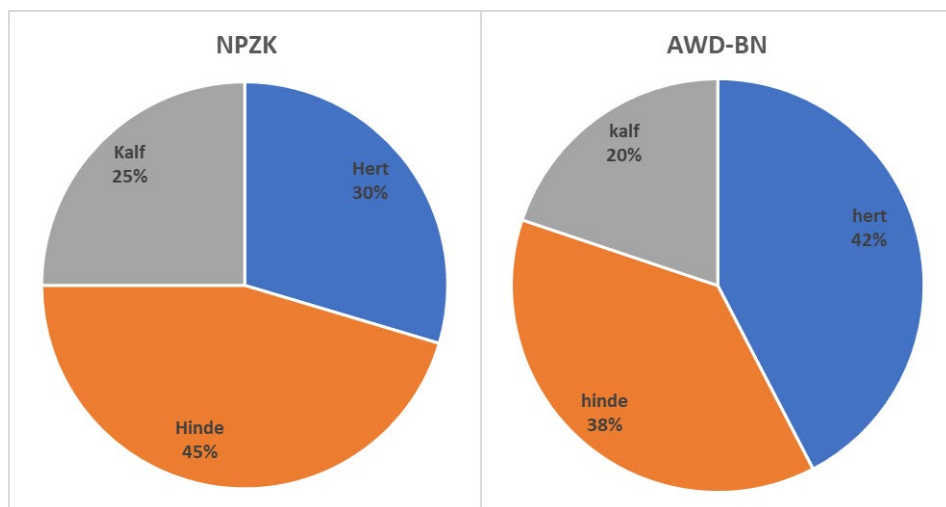

Figuur 5: Samenstelling van de populatie damherten in leefgebieden (inclusief bufferzone) NPZK (A) en AWD-BN (B) tijdens de tellingen van 2026.

Toedeling onbekende damherten

Door aan te nemen dat volwassen mannelijke damherten snel herkend worden door de aanwezigheid van een gewei, is het te verdedigen dat de tijdens de telling qua geslacht en leeftijdscategorie

onbekend gebleven damherten worden toegedeeld aan hinden en kalveren. Dit is hierna gedaan door deze toedeling te doen naar rato van het aantal hinden en kalveren. In figuur 6 is het resultaat weergegeven. In deelgebied NPZK zijn na de verdeling op basis van het hoogste aantal waargenomen herten, hinden en kalveren geen damherten in de categorie 'onbekend' meer ingedeeld. Figuur 5 en 6 laten dan ook hetzelfde beeld zien. De geslachtsverhouding is hier duidelijk nog in het voordeel van vrouwelijke damherten, waardoor de groeipotentie relatief groot blijft. In leefgebied AWD-BN is de geslachtsverhouding in het voordeel van de mannelijke damherten.

Figuur 6: samenstelling van de populatie in het de leefgebieden van NPZK en AWD-BN na verdeling van de groep onbekende damherten over hinden en kalveren tijdens de tellingen van 2026.

4.3 Tendens populatieontwikkeling

Zowel in het leefgebied NPZK als in leefgebied AWD-BN vertoont de populatieomvang al jaren een significant dalende tendens (zie figuur 7; regressie $p < 0,05$). Daarbij wordt opgemerkt dat de aanvankelijke lineaire daling in deelgebied AWD-BN sinds 2025 is afgevlakt rond de doelstand (zie figuur 9). In het leefgebied NPZK is de daling minder groot dan in leefgebied AWD-BN.

Figuur 7: tendensen aantal getelde damherten in de deelgebieden NPZK (blauw, linker Y-as) en AWD-BN (oranje, rechter Y-as). De stippellijnen geven de lineaire trend weer.

Toch is de jaarlijkse reductie als percentage van de populatieomvang door het beheer in het NPZK eerder iets groter dan kleiner in AWD-BN. Dat de afname in het NPZK desondanks iets langzamer is verlopen dan in AWD-BN komt vermoedelijk vooral doordat in het NPZK in verhouding minder vrouwelijke damherten worden geschoten en de

groeipotentie dus iets groter is. Daardoor blijft het aandeel vrouwelijke damherten (zie fig. 5) en daarmee de aanwas relatief groot. In deelgebied AWD-BN is de eerdere lineaire daling vanaf 2025 feitelijk afgevlakt rond de doelstand.

Fluctuaties

Het waargenomen percentage van de populatie tijdens de tellingen is niet ieder jaar gelijk, omdat de omstandigheden (bijv. het weer) ook niet ieder jaar hetzelfde zijn. In figuur 7 is goed te zien dat de waargenomen aantallen fluctueren rond de trendlijn.

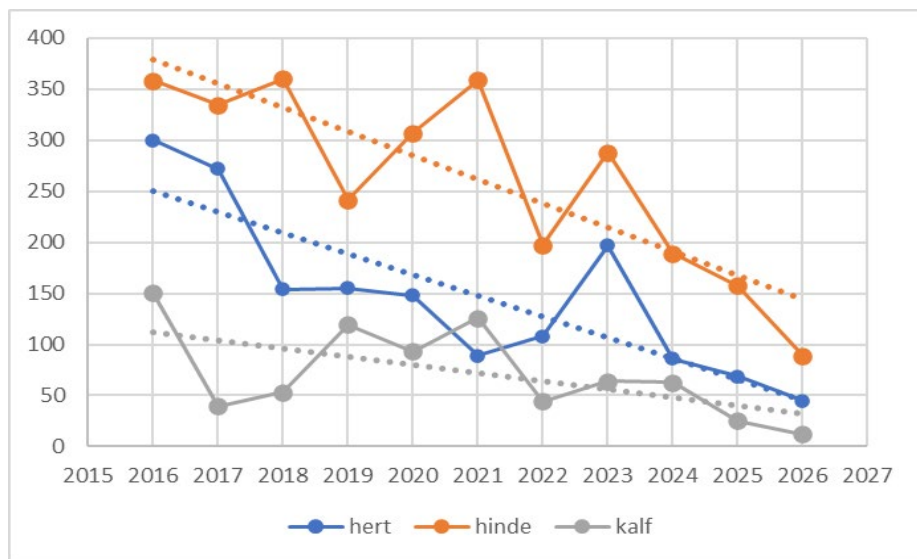
Fluctuaties in een populatie damherten kunnen het gevolg zijn werkelijke fluctuaties bijvoorbeeld door verschillen in de netto aanwas van jonge damherten. Vooral de overlevingskansen kort na de geboorte fluctueren altijd iets afhankelijk van de omstandigheden op dat moment. Een andere verklaring is dat de fluctuaties het gevolg zijn van de visuele telmethodiek waarbij vooral in onoverzichtelijke terreinen toeval nu eenmaal een rol speelt (zie 4.1). Om die invloed te verkleinen worden drie onafhankelijke telronden uitgevoerd maar daarmee worden vermoedelijk niet alle toevalligheden vermeden. Het is daarom van belang meer belang toe te kennen aan de trend dan aan de resultaten in individuele jaren.

Deelgebied A (NPZK e.o)

Beheerders van het NPZK richtten zich het beheer aanvankelijk vooral op het verminderen van het aantal mannelijke damherten omdat juist deze herten de meeste schade en overlast in de omgeving veroorzaakten (en dat in mindere mate nog steeds doen). De keerzijde van die keuze is dat het aantal hinden nauwelijks werd teruggebracht. Daarmee bleef de 'kraamkamer' van de populatie vrijwel intact, waardoor de totale populatie nauwelijks afnam. Vanaf beheerseizoen

2021–2022 is de aandacht daarom meer verschoven naar hinden en kalveren waarmee de populatie ook zichtbaar ging afnemen (zie figuur 8). Toch worden in dit gebied – vergeleken met deelgebied AWD-BN – nog steeds relatief veel herten geschoten om overlast buiten het gebied te beperken. In de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) wordt die overlast grotendeels voorkomen met hoge hekken rondom het gebied. Daardoor kan het beheer daar vrijwel volledig worden gericht op hinden en kalveren. Het effect van deze verschillende aanpak is terug te zien in de samenstelling van de populaties én in de snelheid waarmee de populatie is afgenomen (zie figuur 7 en 8).

De telling komt uit op 146 damherten. Dat ligt net onder de streefstand van 200 dieren en is ook lager dan verwacht op grond van de berekeningen. Als je bij die streefstand uitgaat van een gelijke verhouding tussen herten en hinden, dan zouden ongeveer 70 hinden en 70 herten zijn te verwachten, aangevuld met zo'n 60 kalveren. Het aantal getelde herten en hinden zit daar redelijk dichtbij. Opvallend is dat het aantal waargenomen kalveren duidelijk lager ligt dan verwacht. Dat wijst erop dat tijdens de telling mogelijk (een deel van) groepen kalveren is gemist of dat kalveren onterecht als hinden worden ingedeeld.

Figuur 8: tendens (ononderbroken lijnen) en geteld aantal (stippen) herten, hinden en kalveren in deelgebied NPZK e.o..

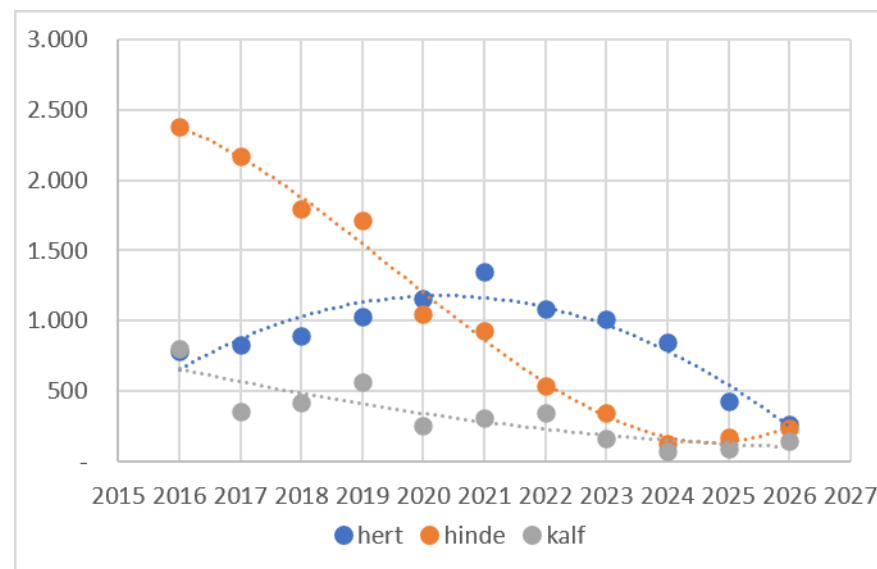
Deelgebied B (AWD-BN)

In het leefgebied AWD-BN – en dan vooral in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) – lag de nadruk in het beheer vanaf het begin op het terugdringen van het aantal hinden en kalveren. Aan het begin van het populatiebeheer bestond naar schatting zo’n 75% van de populatie uit hinden en hun jongen. Om de groei echt af te remmen, is ingrijpen in die ‘motor’ van de populatie daarom meest effectief; focus op hinden (en hun kalveren) want die zorgen voor aanwas. Overlast door met name mannelijke damherten in de omgeving werd bovendien al vroeg beperkt door het plaatsen van hoge hekken rond het grootste deel van het gebied.

Samen heeft deze aanpak geleid tot een gestage afname van de populatie. In Figuur 9 (volgende pagina) is vooral de scherpe daling

van het aantal hinden duidelijk te zien. Doordat daarmee ook de groeisnelheid afnam, ontstond vanaf beheerseizoen 2023/24 ruimte om óók het aantal mannelijke damherten richting de streefstand te brengen. Het aantal herten kon aanvankelijk nog toenemen, maar na de verschuiving in de beheerstrategie is dat aantal inmiddels teruggebracht en meer in balans met het aantal hinden.

Bij een streefstand van 600–800 getelde damherten en een gewenste geslachtsverhouding van ongeveer 1:1 is een telling te verwachten van circa 210 tot 280 hinden, en ongeveer evenveel herten. Met 240 hinden en 269 herten (na verdeling van de als onbekend ingedeelde damherten) zit de telling nu binnen die bandbreedte.

Figuur 9: tendens en geteld aantal herten, hinden en kalveren in deelgebied AWD-BN.

5 Effecten op de omgeving

Wilde flora en fauna

In de Amsterdamse Waterleidingduinen en het NPZK wordt al geruime tijd onderzoek verricht naar de effecten van damherten op de flora en fauna. Daarbij wordt onder andere gekeken naar trends van verschillende soorten binnen de AWD en hoe die samenhangen met toenemende aantallen damherten. In 2019 is met steun van de provincie Noord-Holland ook een meerjarig onderzoeksprogramma gestart door Waternet, PWN, de Universiteit van Amsterdam, Stichting Bargerveen en De Vlinderstichting. Binnen dit programma wordt in exclusies⁶ en referentiegebieden onderzocht hoe vegetatie, bodemprocessen en dierpopulaties reageren op de aanwezigheid van damherten. De eerste resultaten zijn beschikbaar; de eindrapportage is nog in voorbereiding.

Inmiddels zijn over de diverse onderzoeksresultaten al meerdere artikelen verschenen in verschillende tijdschriften. Voor een compleet overzicht zie de website van de Amsterdamse Waterleidingduinen: <https://awd.waternet.nl/>. De opeenvolgende publicaties laten in

samenhang een consistent beeld zien over hoe de flora en fauna lijdt onder overbegrazing door damherten.

Artikelen van Van Til et al.⁷ en van Vincent van der Spek⁸ geven een goed overzicht geeft van de effecten van de damherten op de flora en fauna. Geconstateerd wordt dat de grote aantallen damherten vooral in de Amsterdamse Waterleidingduinen aanvankelijk hebben geleid tot monotone, korte grasvegetaties met een geringe soortenrijkdom. Struwelen (waaronder kardinaalsmuts, kruiwilg, liguster en duindoorn) hadden zwaar te lijden onder de overpopulatie van damherten, wat onder andere leidde tot een afname van struweelvogels zoals de nachtegaal. Het verdwijnen van kleinschalige structuren en bloeiende planten had tevens een negatief effect op zandhagedissen⁹ en diverse vlindersoorten. Slechts enkele giftige soorten profiteerden van de overbegrazing. Tijdens een veldcontrole constateerde een Europese commissie bovendien dat natuurherstelprojecten, uitgevoerd met Europese subsidie, worden gefrustreerd door overbegrazing en vertrapping.

⁶ Gebied waar door hekken de toegang voor grotere grazende dieren is uitgesloten.

⁷ Van Til, M. J. Mourik & B.W.J. Oosterbaan. Effecten van damherten op de vegetatie in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Stratiotes nr 63, p 48-61

⁸ Van der Spek, V. (2024). The impact of fallow deer (*Dama dama*) grazing on the biodiversity of a Dutch coastal dune system. *Lutra*, 67(1-2), 3-20. <https://www.researchgate.net/publication/387517933>

⁹ Molenaar, M, van der Spek, V, van Til, M & Stark, T. 2025 Zandhagedissen in de Amsterdamse Waterleidingduinen: 30 jaar monitoring. *Ravon* 96, 2-5.

Uit de tussenrapportage van Oostermeier et al. over de periode 2019–2024¹⁰ blijkt dat lage kruiden in duingraslanden enig herstel laten zien. Bij hoge kruiden is echter nog geen sprake van herstel en bosverjonging blijft uit. Er treedt daarnaast verruiging op door toename van soorten die profiteren van stikstofneerslag, zoals duinriet, zandzegge, helm en groot laddermos. De aangetaste Natura2000 habitattypen lijken dus nog slechts beperkt herstel te vertonen. Een soortgelijke ontwikkeling komt naar voren uit een onderzoek van Out¹¹. Gebaseerd op ontwikkelingen in de periode 2017–2024, blijkt dat lage kruiden in duingraslanden tekenen van herstel vertonen. Hoge kruiden zijn in dezelfde periode echter verder afgenomen, ondanks een substantiële reductie van het aantal damherten. Dit wijst erop dat bepaalde vegetatietypen niet vanzelf herstellen bij afnemende begrazingsdruk. Een mogelijke verklaring hiervoor is hysteresis: herstel van het ecosysteem vraagt in dat geval om een lagere begrazingsdruk dan de druk die eerder tot achteruitgang heeft geleid. Ook Wallis de Vries¹² komt tot deze constatering. Er is enige herstel van het bloemaanbod maar de bloemrijkdom blijft nog ver achter bij dat van begin jaren 90. Herstel van de vlinderstand blijft uit.

De onderzoeken maken tevens duidelijk dat volledige afwezigheid van begrazing ecologisch niet wenselijk is. Begrazing van ruigtevormende soorten, zoals duinriet, helm en zandzegge, is van belang voor het behoud van de karakteristieke soortenrijkdom van het duinsysteem.

¹⁰ Oostermeijer, G., Nijssen, M., J. Brouwer, D. Kinsbergen, A. Kooijman, M. van Til, E. Rodriguez Gonzalez, L. Geelen & M. Wallis De Vries, in voorbereiding. Onderzoek naar de invloed van het uitsluiten van begrazing door damherten en andere grazers op bodem en biodiversiteit in de Amsterdamse Waterleidingduinen en Nationaal Park Zuid-Kennemerland – eindrapportage 2019–2024.

Damherten benutten deze soorten echter pas bij voedselschaarste, dus als lichter verteerbare soorten nauwelijks nog aanwezig zijn en de biodiversiteit lijdt onder overbegrazing. Het is dus wenselijk dat naast damherten andere grote grazers worden ingezet die meer verruigende soorten eten. In het Nationaal Park Zuid-Kennemerland wordt daarom reeds langer gewerkt met grotere grazers, waaronder Schotse hooglanders, wisenten, verschillende wilde paardensoorten en schapen. Ook in de Amsterdamse Waterleidingduinen worden inmiddels weer runderen en een geleide schaapskudde ingezet.

Samenvattend blijkt uit de beschikbare publicaties dat de biodiversiteit in de Amsterdamse Waterleidingduinen nog steeds onder druk staat als gevolg van overbegrazing en vertrapping door damherten. Tegelijkertijd laten de eerste resultaten zien dat bij afnemende begrazingsdruk herstel van delen van het ecosysteem mogelijk is. Volledig herstel lijkt echter tenminste meer tijd te vergen en/of een verdere verlaging van het aantal damherten te vereisen. aanvullend is de inzet van een meer gedifferentieerd grazerregime noodzakelijk.

¹¹ Out, N. 2025. Ontwikkelingen in duingraslanden in de Amsterdamse Waterleidingduinen in 2016–2024. Bachelorscriptie. Aeres Hogeschool, Almere

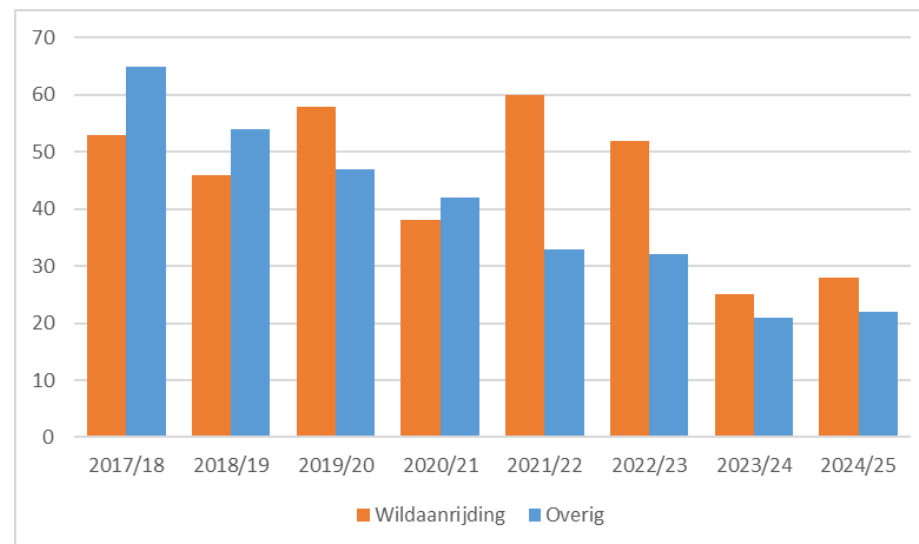
¹² Wallis de Vries, M. F. (2025). Effecten van populatiebeheer damherten op vlindertrends Amsterdamse Waterleidingduinen. Rapport SV2025.020. www.vlinderstichting.nl

Figuur 10: de effecten van damherten op de flora en fauna worden onder andere gemeten in zogenaamde exclosures. Hier een beeld van herstellende korstmosvegetatie en duinviooltjes. (Foto: Mark van Til, Waternet).

Verkeersveiligheid en schade aan landbouwgewassen

Het aantal aanrijdingen met damherten varieert per jaar, maar is sinds het seizoen 2023/24 plotseling flink afgenomen. Het totaal aantal meldingen van valwild (verkeer en andere oorzaken) is sinds de start van het populatiebeheer significant afgenomen (zie Figuur 11).

Figuur 11: aantal meldingen van een aanrijding met een damhert (oranje) en damherten die door andere of onbekende oorzaken zijn overleden (blauw). Gegevens uit seizoen 2025/26 zijn onvolledig bekend en daarom niet weergegeven.

Het is aannemelijk dat deze daling van het aantal valwildmeldingen het gevolg is van de afgenomen populatieomvang in de regio. Helaas ontbreken gegevens over aanrijdingen over vanaf mei 2025 tot en met 31 december 2025 (zie hierover 1.4). In het eerste kwartaal van 2026 zijn geen meldingen gedaan van aanrijdingen met damherten. Wel is gemeld dat drie herten zijn omgekomen in een net of hekwerk.

6 Aanbevelingen beheerseizoen 2026–2027

De tellingen bieden een betrouwbare indicatie van trends, maar geven geen exact beeld van het werkelijke aantal damherten. Dit werkelijk aantal is wel van cruciaal belang voor het bepalen van de beheeropgave voor het volgende seizoen. Dat de tellingen het werkelijke aantal niet weergeven komt doordat het waarnemingspercentage – het aandeel van de populatie dat tijdens de telling daadwerkelijk wordt gezien – onvoldoende nauwkeurig bekend is. Wel kan dit percentage worden benaderd door tellingen te analyseren in relatie tot het gepleegde afschot. De verwachte telling in het volgende jaar volgt uit de telling van het voorgaande jaar plus de aanwas en minus de reductie. Afwijkingen tussen verwacht en waargenomen resultaat kunnen worden verklaard door het waarnemingspercentage. Ter illustratie: bij een telling van 100 dieren en een afschot van 80 wordt een volgende telling van 20 verwacht. Als er dan 70 dieren worden geteld, dan moet het oorspronkelijke aantal tenminste 150 ($70 + 80$) zijn geweest. Van de werkelijke 150 dieren waren er dus maar 100 geteld. Het waarnemingspercentage bedraagt in dit voorbeeld dus ongeveer 67%.

De aanbevelingen voor komend beheerseizoen zijn, door de beperkte beschikbaarheid van precieze gegevens, berekend met een relatief eenvoudig matrixmodel, waarin de populatie jaarlijks is berekend op basis van de tellingen, de gerealiseerde reductie (inclusief valwild) en met een aanname over de gemiddelde aanwas.

Twee deelpopulaties

Berekeningen zijn steeds afzonderlijk voor de deelgebieden NPZK en AWD-BN uitgevoerd. De damhertpopulaties in deelgebieden NPZK en AWD-BN waren immers door hekken en infrastructuur lange tijd vrijwel van elkaar gescheiden. Daarnaast verschillen de doelstanden per deelgebied. In december 2025 is het damhertwerende hek op het ecoduct tussen beide gebieden verwijderd. Daarmee is feitelijk sprake van één populatie met een gezamenlijke doelstand van 800–1.000 getelde damherten, een niveau dat inmiddels is bereikt. Voorlopige onderzoeksresultaten naar het gebruik van het ecoduct laten echter zien dat vooralsnog geen sprake is van substantiële uitwisseling tussen beide populaties (mondelinge mededeling Waternet, april 2026). Daarom zijn ook in dit jaar de beheeropgaven nog per deelgebied berekend.

Om tot advies voor de beheerinzet in het komende seizoen te komen is uitgegaan van de hoogste waarden per geslacht–leeftijdsklasse uit de 3 telronden (zie paragraaf 4.2).

6.1 De modelberekening stap voor stap

- Rond 1 april wordt geteld, te resultaten worden samengevoegd tot het aantal: herten, hinden en kalveren. Dit is de getelde populatie; oftewel het minimaal aantal aanwezige damherten.
- De zomerpopulatie wordt berekend: de getelde kalveren worden ‘volwassen’; vrouwelijke kalveren worden hinde (smaldier) en mannelijke worden hert (spitser). Bovendien werpen de getelde

hinden in de zomer bijna allemaal een kalf. Met deze gegevens wordt op basis van de tellingen de zomerpopulatie berekend.

- Na de zomer begint het zwaartepunt van het beheerseizoen. Een aantal hinden, herten en kalveren uit de berekende zomerpopulatie wordt geschoten en een klein deel komt om in het verkeer.
- Het geschoten aantal damherten wordt afgetrokken van de berekende zomerpopulatie waarmee het in de nieuwe telling verwachte aantal wordt berekend.
- De telling blijkt in werkelijkheid altijd af te wijken van deze berekende verwachting. Dat komt doordat tijdens de voorgaande telling meer dieren aanwezig zijn geweest dan geteld, waarmee ook de aanwas groter is geweest dan berekend. Dit verschil in het berekende en waargenomen aantal geeft een indicatie over het getelde percentage van het werkelijke aantal damherten (tel fractie).
- Deze tel fractie wordt vervolgens gebruikt om het werkelijke aantal damherten te berekenen. Op grond daarvan wordt een indicatie gegeven voor de beheeropgave in het eerstvolgende beheerseizoen om de doelstanden te behalen dan wel te behouden.

Bepalen gemiddelde tel fractie

Het is aannemelijk dat het getelde percentage niet elk jaar precies hetzelfde is. Over de jaren is voor de modelberekening daarom een gemiddelde bepaald. Het gemiddelde waarnemingspercentage in het model is bepaald door het verschil tussen berekende en waargenomen totalen over de jaren te minimaliseren door

¹³ $\frac{(\text{observed} - \text{expected})^2}{\text{expected}}$

aanpassing van het waarnemingspercentage. Deze optimalisatie is uitgevoerd via een Chi²-toets waarvan de uitkomst wordt geminimaliseerd met behulp van Excel oplosser (Solver)¹³.

Het model berekent de tel fractie aan de hand van het tijdens de tellingen totaal aantal waargenomen damherten. Daarmee wordt aangenomen dat de waarnemingspercentages voor herten, hinden en kalveren gelijk zijn wat niet noodzakelijkerwijs het geval hoeft te zijn. Via aparte berekeningen voor herten, hinden en kalveren is verkend of er aanwijzingen zijn dat de waarnemingspercentages verschillen. Er lijken wel kleine verschillen te zijn, maar niet substantieel. Alleen het aandeel getelde kalveren lijkt wat af te wijken van het percentage volwassen dieren. Met de beschikbare gegevens lukt het echter niet een passend model te maken waarin wordt gerekend met verschillende percentages voor herten, hinden en kalveren. Het beheeradvies is daarom toch gebaseerd op het berekende waarnemingspercentage over het totaal aantal damherten per jaar.

Aanwas

In de modelberekening wordt een aanname gedaan over jaarlijkse aanwas (de reproductie) op basis van gegevens uit de literatuur. Bekend is dat vrijwel alle hinden in de populatie een kalf produceren en nooit meer dan één en ongeveer in gelijke geslachtsverhoudingen. Alleen bij de jonge hinden die voor het eerst deelnemen aan de voortplanting wil het percentage drachtige dieren nog wel eens wat variëren met de omstandigheden. Metingen een aantal jaar geleden in de AWD bevestigen de juistheid van deze aannamen. Het model

houdt in principe geen rekening met eventuele variaties in de jaarlijkse reproductie.

Natuurlijke sterfte

De natuurlijke sterfte wordt voor de eenvoud van de berekening niet meegerekend. Het is aannemelijk dat dit zeer gering is ten opzichte van het geschoten aantal. Van de geschoten dieren zou ook een deel een natuurlijke dood zijn gestorven tijdens de winter. Een gevoeligheidsanalyse van het model laat ook zien dat toevoeging van een percentage natuurlijke sterfte nauwelijks van invloed is op het resultaat.

6.2 Adaptief beheer

Het gebruik van een model suggereert een hoge mate van mathematische zekerheid, maar daarvoor zijn te veel gegevens onbekend of onvoldoende bekend. Bovendien zullen parameters als aanwas en overlevingskansen, maar ook het getelde percentage jaarlijkse fluctuaties kennen. Het handhaven van de populatie rond de doelstand zal daarom een adaptief karakter hebben waarbij jaarlijks wordt geëvalueerd en bijgestuurd op basis van de meest recente gegevens. De getelde aantallen zullen ook onvermijdelijk fluctueren rondom de beoogde doelstand.

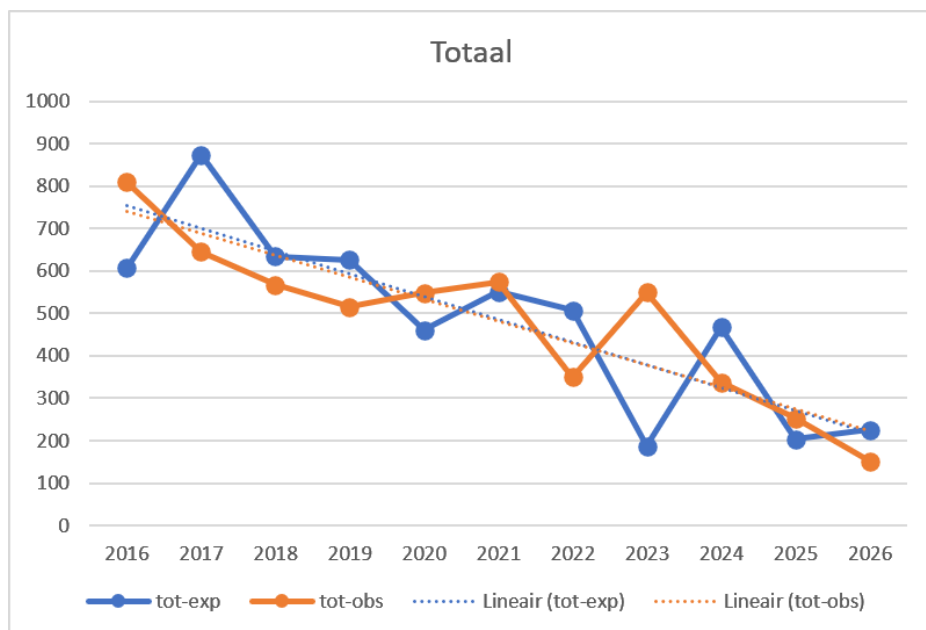
De berekende beheeropgave is daarom richtinggevend waarbij, binnen redelijke marges (het doel moet wel worden bereikt), de terreinbeheerders enige mate van vrijheid hebben bij de daadwerkelijke invulling van de beheeropgave. Eigen terreinkennis, jaarrond observaties en beschikbare capaciteit spelen een rol bij de uiteindelijke afwegingen.

6.3 Deelgebied A, NPZK e.o.

De telresultaten in dit deelgebied laten al jaren fluctuaties zien rond de trendlijn. Zie daarvoor in paragraaf 4.3 figuur 7 en 8. Dit is ook terug te zien in de vergelijking tussen de berekende verwachte aantallen en de getelde aantallen. Toeval speelt bij de tellingen hier blijkbaar een grotere rol dan in deelgebied B (AWD-BN) waar de fluctuaties minder groot zijn.

Bij de Chi²-toets tellen grote afwijkingen onevenredig zwaar mee door het kwadraat in de functie. Daarom is voor dit gebied aanvullend gekeken naar lineaire trends in waargenomen en verwachte aantallen. De invloed van de jaarlijkse fluctuaties op het resultaat is hiermee gefilterd tot één gemiddelde waarde waarbij de invloed van uitschieters de uitkomst minder beïnvloeden. Voor herten en hinden bleken deze regressies significant ($p \leq 0,01$). Optimalisatie op basis van deze trendlijnen leidde tot een goede (betere) overeenkomst tussen model en waarneming (visueel beoordeeld) (zie figuur 12). Deze benadering leidde tot een gemiddeld waarnemingspercentage van 35%.

Tijdens de tellingen bestond de populatie hier minimaal uit 45 herten, 69 hinden en 38 kalveren (totaal 152). Dit waargenomen totaal is minder dan was verwacht op grond van de modelberekening en ligt onder de doelstand van 200 stuks. Zoals eerder is opgemerkt is het belangrijk naar de trend te kijken en minder naar het jaarlijkse resultaat. Op basis van de trend zou een telling van 220 damherten zijn verwacht, verdeeld over 53 herten, 121 hinden en tenminste 46 kalveren. Ook ongeveer de doelstand. De werkelijke populatie-omvang zou dan, bij een waarnemingspercentage van 35%, bijna 630 damherten betreffen.

Figuur 12: verloop van de berekende verwachte telling in deelgebied NPZK (blauwe lijn; Tot-exp) en de werkelijke telresultaten (oranje lijn; Tot.obs) als is gecorrigeerd met de telfractie. De stippellijnen zijn de regressielijnen voor de verwachte en geobserveerde aantallen (deze vallen bijna helemaal samen).

Met dit aantal en een waarnemingspercentage van 35% is ook de beheeropgave berekend. Omdat de doelstand ongeveer is bereikt, is de omvang van de beheeropgave ongeveer gelijk aan de verwachte aanwas om verdere groei te voorkomen. Dat betekent een beheeropgave voor seizoen 2026-2027 van 173 hinden, 116 kalveren en in principe geen herten. Hiermee zou de geslachtsverhouding meer gelijk komen te liggen.

Beheerders van het NPZK en de WBE-Zuid-Kennemerland zullen onderling goede afspraken moeten maken over de inzet van capaciteit voor de beheeropgave. Het terugdringen van het aantal hinden en hun kalveren heeft de hoogste prioriteit.

Kanttekeningen NPZK

Het lijkt erop dat het aantal kalveren in verschillende jaren wordt onderschat tijdens de tellingen, oftewel het waargenomen percentage kan in sommige jaren lager liggen dan dat van volwassen damherten, en het berekende gemiddelde waarnemingspercentage van 35%. In de eerste jaren van het beheer lijkt dat effect sterker dan in recente jaren. De tijdens de telling waargenomen kalveren worden in de zomer 1-jarigen; de mannelijke kalveren spitsen en de vrouwelijke kalveren smaldier. In de herfst en winter wordt hiervan een deel geschoten. De omvang van deze reductie zou uiteraard het berekende aantal niet mogen overtreffen. In een aantal jaren is dat echter wel het geval wat bevestigt dat het aantal kalveren met het berekende waarnemingspercentage van 35% is onderschat.

Bij de hinden lijkt bij een waarnemingspercentage van 35% juist (gemiddeld genomen) het werkelijk waargenomen aantal een fractie hoger te liggen dan het verwachte aantal. Omdat het de hinden zijn die de kalveren voortbrengen en tegelijkertijd het aantal getelde kalveren medebepalend is voor het aantal hinden in het volgende seizoen, is duidelijk dat beide parameters niet onafhankelijk zijn. Het lukt niet een scenario te vinden waarbij verwachte waarden en waargenomen waarden voor herten, hinden, kalveren en totaal volledig passend zijn.

6.4 Deelgebied B, AWD-BN

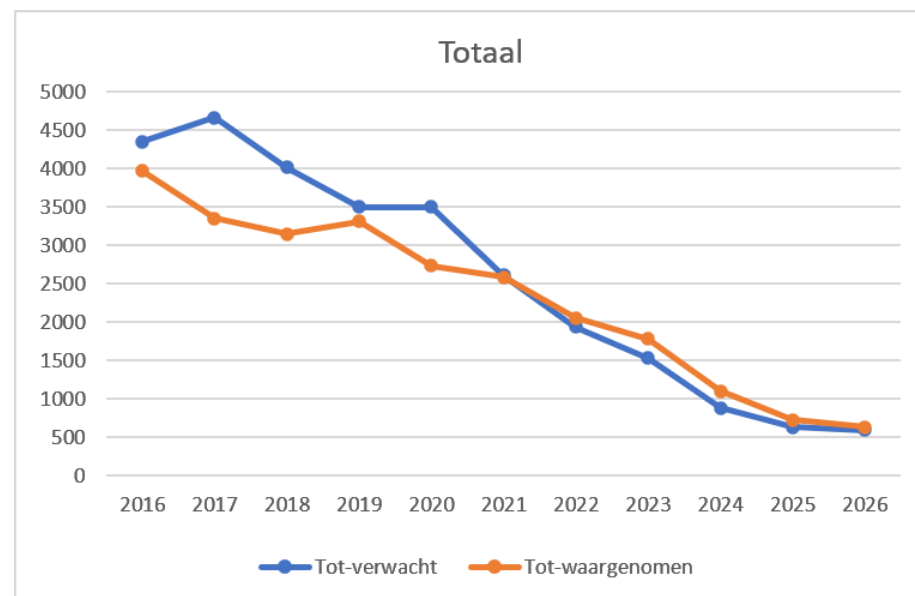
In dit deelgebied is de populatie al in seizoen 2024-2025 binnen de range van de benoemde doelstand (600-800) gebracht. De aanvankelijke lineaire afname van de aantallen is daardoor afgevlakt rond de doelstand (zie figuur 9 in 4.3). Het aantalsverloop van de herten kent al helemaal geen lineair verloop. Aanvankelijk kon het aantal nog toenemen en pas recent is het aantal flink gereduceerd (zie figuur 9). Een lineair-model is voor dit gebied daarom niet passend. Het rekenmodel is daarom alleen geoptimaliseerd met behulp van Chi^2 op de werkelijk waargenomen en daarop berekende waarden.

Tijdens de tellingen bestond de populatie hier minimaal uit 269 herten, 234 hinden en 132 kalveren (totaal 635). Daarbij is uitgegaan van de hoogst waargenomen waarde voor elke geslachts-leeftijdscategorie tijdens de 3 telronden en zijn de niet aangesproken dieren naar rato verdeeld over hinden en kalveren.

Het totaal aantal getelde damherten in dit deelgebied kan worden verklaard met een tijdens de tellingen gemiddeld waargenomen percentage van ruim 51%. De berekende en waargenomen aantallen vallen dan zo goed mogelijk samen (zie figuur 13). Gemiddeld zijn er in werkelijkheid dus blijkbaar twee maal zoveel damherten als wordt geteld. Dit percentage blijkt ook een hele goede voorspeller voor het aantal mannelijke damherten en vrij goed voor de hinden (geen figuur).

De populatieberekening en daaruit volgende beheeropgave levert binnen een beheeropgave op voor seizoen 2026-2027 van in totaal 420 damherten verdeeld over 190 herten, 130 hinden en ongeveer 100

kalveren. De in 2027 te verwachte telling komt dan uit op een totaal van 600 damherten met ongeveer 235 herten en evenzoveel hinden en ongeveer 129 kalveren. Zoals vrijwel alle jaren is het aantal kalveren ongeveer 55% van het aantal getelde hinden

Figuur 13: verloop van de verwachte telling (blauwe lijn; Tot-verwacht) bij een waarnemingspercentage van 51% en de werkelijke telresultaten (oranje lijn; Tot waargenomen) in deelgebied AWD-BN.

Kanttekeningen deelgebied AWD-BN

Uit de vergelijking tussen de berekende en waargenomen aantallen damherten blijkt dat het waargenomen aantal vóór 2021 structureel lager lag dan het verwachte aantal. Vanaf 2021 is het omgekeerde beeld zichtbaar: de waargenomen aantallen liggen sindsdien doorgaans iets hoger dan verwacht. Dit verschil tussen berekende en waargenomen waarden is het sterkst bij het aantal kalveren (zie figuur 14).

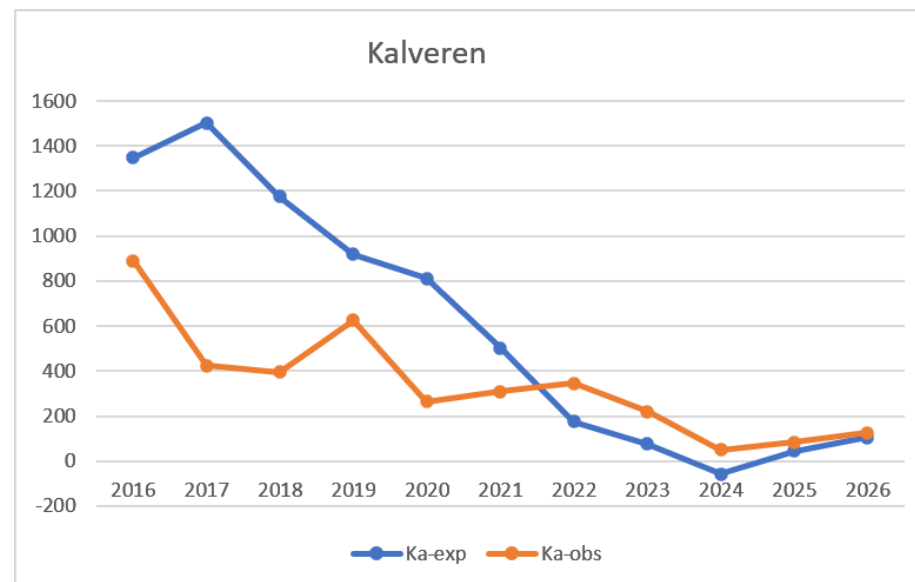
Deze afwijking kan erop wijzen dat in de tijd een verandering is opgetreden in óf het waarnemingspercentage óf de netto reproductie van de populatie. Een verandering in netto reproductie is ecologisch voorstelbaar. Naarmate de populatieomvang afneemt, neemt de voedselconcurrentie af, waardoor de overlevingskansen van vooral pasgeboren kalveren kunnen toenemen. Daarnaast is niet uit te sluiten dat ook het waarnemingspercentage verandert bij lagere dichtheden, al is de richting en omvang van dat effect nog onduidelijk.

Wel is vastgesteld dat het aandeel damherten dat tijdens de telling niet naar geslacht of leeftijd kon worden geclassificeerd, significant afneemt naarmate het totaal aantal damherten kleiner wordt. Hierdoor kan een groter deel van de populatie rechtstreeks worden ingedeeld als hert, hinde of kalf. Omdat de categorie 'niet aangesproken' in de analyse wordt verdeeld over hinden en kalveren, neemt ook de foutmarge van deze verdeling in de loop der jaren af. Op grond hiervan is aangenomen dat met name de kwaliteit van de tellingen is toegenomen, zonder dat dit een wezenlijke invloed heeft op de totale trend.

Aanvullend is verkend in hoeverre de modeluitkomsten verbeteren wanneer onderscheid wordt gemaakt tussen twee perioden met een verschillende netto reproductie: vóór 2021 en vanaf 2021. Het beschikbare gegevensmateriaal blijkt onvoldoende om deze hypothese statistisch robuust te toetsen. Daarom is bij wijze van verkenning gerekend met een netto reproductie van 50% voor de periode vóór 2021 en 80% voor de periode vanaf 2021.

Deze benadering leidt tot een gemiddeld waarnemingspercentage van ruim 47% en geeft, op visuele beoordeling, een betere aansluiting tussen model en waarneming voor zowel het totaal aantal damherten

als het aantal kalveren. Ook voor de aantallen herten en hinden blijft de overeenkomst tussen berekende en waargenomen waarden redelijk goed, zij het niet aantoonbaar beter.

Figuur 14: verloop van de verwachte aantal kalveren (blauwe lijn; Tot-verwacht) bij een waarnemingspercentage van 51% en de werkelijke telresultaten (oranje lijn; Tot waargenomen) in deelgebied AWD-BN.

De uiteindelijk berekende beheeropgave voor het komende seizoen verandert er ook niet wezenlijk door. Door de aanname van een iets hogere reproductie in recente jaren wordt de beheeropgave ook iets hoger. Om de populatie op de doelstand te houden zouden er ten opzichte van de eerdere berekening ongeveer 15 herten en hinden meer geschoten moeten worden en 35 meer kalveren.

Gezien alle onzekerheden in de gegevens waarmee het model wordt gevoed kan voor een veilige (niet te veel en niet te weinig) en praktisch te hanteren uitvoering kan de range worden aangehouden die uit

deze verschillende berekeningen naar voren komt: 190 - 208 herten, 130-145 hinden en ongeveer 100 - 135 kalveren.

7 Conclusies

Na tien jaar intensief beheer kan worden vastgesteld dat de oorspronkelijk geformuleerde doelstanden voor de deelgebieden NPZK en AWD-BN zijn bereikt. In het voorgaande seizoen was het totale aantal damherten in de deelgebieden NPZK en AWD-BN al teruggebracht tot binnen de bandbreedte van 800–1000 dieren voor het totale gebied. In het afgelopen beheerseizoen zijn ook de afzonderlijke deelgebieden op of rond hun doelstand gebracht en gehouden.

Na afloop van het beheerseizoen zijn in deelgebied A (NPZK e.o.) op basis van de hoogste telronde 146 damherten geteld. In deelgebied B (AWD-BN e.o.) bedroeg dit aantal 635 dieren. Het getelde aantal in deelgebied A ligt daarmee iets onder de doelstand van 200 dieren. Dat is niet direct zorgwekkend want fluctuaties rond de trend als gevolg van toevalsprocessen zijn een normaal verschijnsel. In deelgebied B is de eerder bereikte doelstand van 600–800 damherten gehandhaafd. In de deelgebieden C (Coepelduynen) en D (Meijendel-Berkheide) zijn geen tellingen uitgevoerd, omdat daar al jarenlang slechts incidenteel damherten worden waargenomen.

De verdeling van deze onttrekkingen over de deelgebieden laat zien dat in deelgebied C (Coepelduynen) geen damherten zijn gedood en in deelgebied D (Meijendel-Berkheide) slechts één dier is gedood in het kader van nulstandsbeheer. In deelgebied B (AWD-BN) zijn 577 damherten gedood bij de uitvoering van het populatiebeheer of als valwild. In deelgebied A (NPZK e.o.) betrof dit 399 dieren.

Om de getelde aantallen damherten in lijn te kunnen brengen met de jaarlijkse reductie, moet de werkelijke populatieomvang in deelgebied AWD-BN ongeveer tweemaal zo groot moet zijn als het getelde aantal. Voor deelgebied NPZK geldt dat onderschatting van de werkelijke populatie mogelijk nog wat groter is.

Het beheer in het komende seizoen zal gericht zijn op het handhaven van de bereikte doelstanden en het verder in evenwicht brengen van de geslachtsverhoudingen binnen de populatie. De omvang van de beheeropgave zal dus gelijke tred houden met de verwachte aanwas.

Geconcludeerd wordt dat het damhertenbeheer in de deelgebieden NPZK en AWD-BN na een periode van tien jaar intensief beheer heeft geleid tot het bereiken van de vastgestelde doelstanden. Van landbouwschade is geen sprake meer en er is een dalende trend in het aantal aanrijdingen, hoewel aanvullende gegevens nodig zijn om deze ontwikkeling volledig te bevestigen. De monitoring laat zien dat er tekenen zijn van enig ecologisch herstel, maar dat voor volledig herstel van vegetatiestructuren en insectenpopulaties verdere reductie van begrazingsdruk of meer tijd nodig lijkt te zijn. Voor de komende beheerperiode ligt de nadruk op instandhouding van de bereikte situatie en verdere stabilisatie van de populatieopbouw.

Bijlagen

Bijlage 1: totale reductie van damherten op grond van de ontheffingen binnen en buiten het leefgebied en de opdracht ter voorkoming van onnodig lijden

Beheer-seizoen	Noord-Holland	Zuid-Holland	TOTAAL
Actief beheer Leefgebied			
2015/16	175	17	192
2016/17	1628	150	1778
2017/18	1692	45	1737
2018/19	1977	105	2082
2019/20	2019	252	2271
2020/21	2010	83	2093
2021/22	2211	738	2949
2022/23	1487	619	2106
2023/24	1969	602	2571
2024/25	1299	254	1553
2025/26	743	94	837
Actief beheer Bufferzone			
2015/16	12	0	12
2016/17	58	28	86
2017/18	100	55	155
2018/19	117	47	164
2019/20	105	36	141
2020/21	70	84	154
2021/22	166	104	270
2022/23	211	96	307
2023/24	185	91	276
2024/25	202	64	266
2025/26	94	23	117

Beheer-seizoen	Noord-Holland	Zuid-Holland	TOTAAL
Actief beheer buiten leefgebied			
2015/16	12	12	24
2016/17	50	224	274
2017/18	70	99	169
2018/19	64	139	203
2019/20	50	73	123
2020/21	22	113	135
2021/22	73	147	220
2022/23	37	37	74
2023/24	26	27	53
2024/25	66	10	76
2025/26	15	4	19
Locatiegegevens onbekend			
16/17			146
17/18			49
18/19			71

Beheer-seizoen	Noord-Holland	Zuid-Holland	TOTAAL
Valwild			
2015/16	30	6	36
2016/17	339	16	355
2017/18	115	3	118
2018/19	89	11	100
2019/20	90	15	105
2020/21	65	15	80
2021/22	89	13	102
2022/23	76	8	84
2023/24	36	12	48
2024/25	42	8	50
2025/26	3	0	1